

Aanzetten voor doelgericht Nt2-onderwijs vanaf de start

Doelgericht uit de startblokken

In Nederland en Vlaanderen worden heel wat inspanningen gedaan om maatwerk te leveren. Toch blijken heel wat Nt2-leerders hun Nt2-traject te beëindigen, maar toch onvoldoende gewapend te zijn om effectief aan de maatschappij te participeren. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat het Nt2-onderwijs vanaf de start meer rendeert? Door het aanbod vanaf het begin meer af te stemmen op de doelsituatie die de inburgeraar voor ogen heeft met de taalverwerving. Concrete aanzetten hiertoe vindt u binnenkort op de website die in opdracht van de Nederlandse Taalunie werd ontwikkeld:

<http://taalunieversum.org/onderwijs/inburgeringstrajecten/>.

Katrien Bultynck en Elwine Halewijn, medewerkers aan het project, beschrijven u het wat en waarom van de website.

meteen ook de woorden die zij nodig heeft voor haar doelsituaties.

Het Nt2-onderwijs is lang niet altijd zo effectief als we wel zouden willen: ondanks alle inspanningen blijken heel wat inburgeraars hun Nt2-traject af te ronden en toch onvoldoende gewapend te zijn om in het Nederlands te functioneren in die situaties die voor hen cruciaal zijn. Hoe kunnen we die effectiviteit vergroten? Wij menen dat één van de manieren is om het aanbod vanaf het begin meer af te stemmen op de doelsituatie die de inburgeraar voor ogen heeft met de taalverwerving. Dit doelgerichte aanbod zou er voor moeten zorgen dat meer anders-taligen sneller die taalvaardigheid verwerven die ze nodig hebben om effectief te participeren aan de maatschappij.

Doelgericht maatwerk vanaf de start

In Nederland en Vlaanderen wordt er steeds meer maatwerk geleverd: er worden al heel wat trajecten en lesmaterialen ontwikkeld op maat van specifieke doelgroepen; er zijn steeds meer duale trajecten; er wordt vaker gebruik gemaakt van praktijkopdrachten, taalstages etc. Maar dat maatwerk bestaat vaak pas op een wat hoger taalniveau. Standaard wordt in Nederland en Vlaanderen immers voorzien dat inburgeraars eerst een korte algemene basiscursus Nederlands moeten volgen waarin ze een algemene basistaalvaardigheid verwerven. Deze cursus moet weliswaar zo kort mogelijk zijn en dient enkel als opstap naar een meer behoeftegericht traject. Behalve het voorzien van aparte groepen voor laag- dan wel hooggeschoolden, gaat men er dus vanuit dat er op basisniveau geen behoefte aan doelgericht aanbod zou bestaan.

Deze misvatting heeft o.a. te maken met het feit dat velen ten onrechte uit

het onderdeel 'basis' in de term 'basisniveau' afleiden dat een dergelijke cursus er toe moet leiden dat anders-taligen zich - zij het met beperkte middelen - kunnen redden in de meest voorkomende dagelijkse situaties. Men verliest hierbij uit het oog dat men deze basiscursus als korte opstap bewust beperkt houdt tot A1 (A2 in Nederland). Dit geeft geenszins aan dat men in deze korte opstap een niveau wil bereiken waar je op zich echt iets mee kunt.

Daarnaast neemt men vanuit de term 'basisniveau' vaak aan dat de taalhandelingen die daaronder vallen, ook meteen te maken hebben met de 'basisbehoeftes' die voor iedereen cruciaal zijn. Met 'basisbehoeftes' bedoelen we dan niet-talige behoeftes om te overleven in de dagelijkse realiteit: iedereen moet een onderdak vinden, zich voeden, zich verplaatsen ... De taalvaardigheid die nodig is in cruciale (overlevings)situaties, behoort echter niet automatisch ook qua moeilijkheidsgraad tot het eenvoudigste talige niveau.

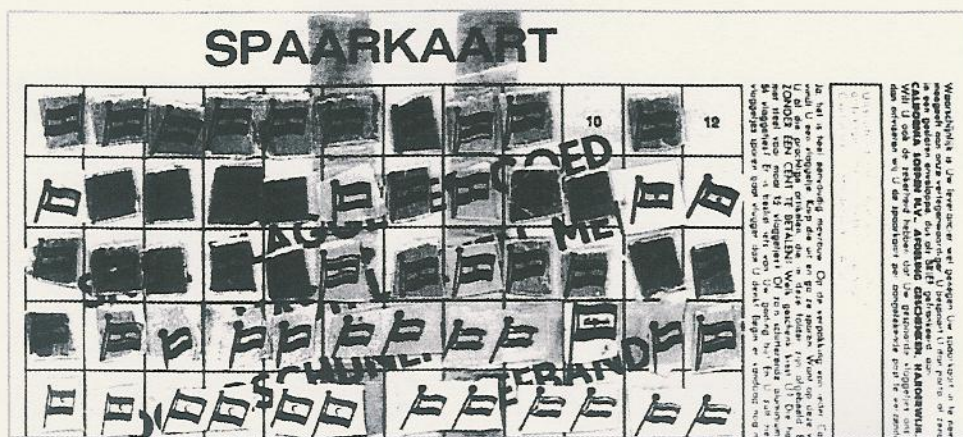
Daarnaast leeft nog vaak het idee dat je op het beginleerniveau (A1 en A2) nog niet zou kunnen werken aan domeinspecifieke taalhandelingen zoals: je voorstellen op een sollicitatiegesprek, onderhandelen over arbeidsvoorwaarden, ... Of dat je met doelgericht maatwerk niveaudoorbekend zou werken en zou voorbijgaan aan een structurele leerlijn of linguïstische basisaspecten.

Een en ander zorgt ervoor dat de cursussen waarmee inburgeraars aan het begin van hun Nt2-traject geconfronteerd worden, vaak zeer algemeen van aard zijn: leerders worden tot in den treure geconfronteerd met die contexten waarvan traditioneel wordt aangenomen dat ze voor elke inburgeraar wel relevant zijn: de bus nemen, afval

Sprookje

Stel: een Vlaams-Turkse man trouwt met de Turkse Ayse. Zij komt naar Vlaanderen en ze wonen voorlopig nog bij zijn ouders in Oostende. Hij werkt in een houtzagerij, zij werkte in Turkije als kapster. Omdat ze zo snel mogelijk geld willen sparen voor een eigen woning, besluiten ze dat ook zij zo snel mogelijk gaat werken. Natuurlijk het liefst als kapster, maar desnoods in de horeca. Ze zou eigenlijk later graag een eigen kapsalon gaan beginnen. Om een en ander mogelijk te maken, gaat zij meteen taallessen volgen.

Nu zijn de schijnwerpers op u gericht: wat gaat u Ayse aanbieden? Lessen waarin zij aan de hand van dagelijkse thema's als *brood kopen* en *met de bus* een basiswoordenschat en algemene linguïstische aspecten zoals grammatica verwerft? Of voelt u er meer voor aan te sluiten bij haar praktische doelen, door in de les uit te gaan van de situaties waarin Ayse wil functioneren: werk zoeken, wensen van klanten begrijpen, afrekenen e.d. Via deze thema's kan Ayse immers ook een basiswoordenschat en algemene linguïstische aspecten verwerven, en méér;

sorteren, bij de bakker. En hier en daar worden basiselementen soms zelfs nog via een contextloze aanpak 'aangeleerd'.

Uit behoefteonderzoeken en interviews met (ex) inburgeraars blijkt echter dat afhankelijk van de rol(len) die een inburgeraar bij aanvang van zijn Nt2-traject opneemt en de rol(len) die hij later wenst op te nemen, talige behoeftes vanaf het begin zeer uiteenlopend en in totaal verschillende domeinen kunnen liggen. Ook in de manier waarop, het tempo en de omstandigheden waarin iemand die doelen wil bereiken, zijn er bij inburgeraars verschillende behoeftes.

Willen we ervoor zorgen dat het Nt2-onderwijs meer rendeert dan moet er o.i. gesleuteld worden aan de beginfase van de Nt2-trajecten zodat

- mensen duidelijker de behoefte en relevantie zien om in een begin-cursus in te stappen doordat zij in het aanbod datgene kunnen vinden dat aansluit bij hun behoefte;
- mensen vanuit deze cursussen meteen aangezet en ondersteund worden om wat ze leren in de les ook te koppelen aan het gebruik in de echte wereld;
- inburgeraars in deze beginfase een positieve leerervaring opdoen en competenties opbouwen die hen aanzetten om hun leerproces binnen én buiten een lescontext verder te zetten.

Concretisering maatwerk: aan de hand van een digitaal instrument

Om dit mogelijk te maken is in opdracht van de Nederlandse Taalunie een website ontwikkeld. Dit instrument biedt een mozaïek aan bronnen: voorbeelden van bestaande trajecten, suggesties van mogelijke organisatorische modellen, een catalogus met een overzicht van mogelijke rollen met daarbij aansluitende doelen uitgewerkt op ni-

veau A1 en A2, adviezen hoe je via portfolio met de catalogus kan werken, een handleiding hoe je een bestaand traject linkt aan het CEFR, ...

Je kunt er vrij in rondkijken en hierin aanzetten vinden voor het opzetten of verder invullen van het begin van Nt2-trajecten in het licht van de rol(len) die voor de cursist relevant is/zijn.

Het model dat ten grondslag ligt aan de website gaat uit van de cursist, die al of niet met hulp van een docent/intaker een keuze aangeeft ten aanzien van de doelen die hij met zijn taaltraject voorstaat. Centraal in het instrument staat dan ook de catalogus, ingedeeld vanuit de verschillende rollen die een inburgeraar in de maatschappij in Nederland of Vlaanderen kan opnemen: student/cursist, werkzoekende, werkende, opvoeder, be-

heerder huisvesting en gezinsadministratie, consument en vrijetijdsbesteder.

Onder deze rollen vind je de functioneringsdomeinen terug die met deze rol samenhangen en waarin de inburgeraar participeert of wil gaan participeren. Zie kader 1.

Elk van deze functioneringsdomeinen bevat een overzicht van praktijksituaties waarin een inburgeraar binnen dit domein mogelijk terecht zal komen en de mogelijke handelingen of taken die een inburgeraar in deze domeinen zou moeten kunnen uitvoeren. Doordat deze handelingen zijn omschreven op het niveau A1 en/of A2 van het CEFR bieden zij een duidelijk kader voor na te streven doelen op beginleerniveau.

Kader 1

ROL	FUNCTIONERINGSDOEINEN
beheerder huisvesting en gezinsadministratie	contact met officiële instanties
	huisvesting
	betalingsverkeer en verzekeringen
consument	contact in winkels
	gezondheid
	mobilititeit
cursist/student	cursus of opleiding
	hoger onderwijs
vrijetijdsbesteder	sociale contacten en omgaan met burens
	vrijetijdsbesteding
	media en actualiteit
opvoeder	opvoeding
	gezondheidszorg
	onderwijs
werkzoekende	werk zoeken
werkende	op de werkvloer, algemeen
	op de werkvloer, specifiek (techniek, handel en diensten, zorg en welzijn).
	een zelfstandige onderneming leiden
	vrijwilligerswerk

Kader 2

Praktijksituatie: Overleggen met collega's

Specifieke handelingen:

- De cursist begrijpt een verzoek om iets te doen (assisteren) of te halen
- De cursist kan aangeven dat hij (niet) weet wat er van hem verwacht wordt.
- De cursist kan een voorkeur aangeven voor bepaalde werkzaamheden.
- De cursist kan vragen stellen ter verduidelijking

Voorbeelden:

- Kan (een voorstel voor) werk/taakverdeling begrijpen. Kan bij de taakverdeling aangeven welk werk hij kan doen. Kan bij de taakverdeling aangeven welk werk zijn voorkeur heeft. Kan bij de taakverdeling aangeven dat hij het toebedeelde werk niet kan/wil doen en er een reden voor geven. Kan om verduidelijking vragen als hij niet begrijpt wat de ander zegt.
- Kan collega vragen of hij een dienst of taken wil ruilen en daarbij aangeven welke dienst hij wil ruilen. Kan aangeven waarom hij de dienst of taken wil ruilen en bedanken voor de ruil. Kan aangeven dat het geen probleem is dat de ander niet kan ruilen / een soort afsluiting van het gesprek.
- Kan een verzoek van een collega om dienst/werk/taken te ruilen begrijpen. Kan toestemmen met de voorgestelde ruil. Kan (vriendelijk) aangeven dat hij niet wil ruilen.
- Kan aantekeningen in het logboek van de collega van de vorige ploeg begrijpen.
- Kan korte notitie van collega/klant begrijpen bij een apparaat / instrument / gereedschap / voorraad. ('Kapot', 'Laatste', 'Kan weg', 'Niet gebruiken!', 'Oud'.)
- Kan rooster lezen met werkverdeling: datum, type dienst, werkzaamheden of taken van die dag/week.

Stel dat we - omdat we weten dat Ayse graag wil gaan werken, bijvoorbeeld in een kapsalon - o.a. de rol van werknemer als uitgangspunt nemen om van daaruit haar eerste stappen in het Nederlands op te bouwen, dan vindt de gebruiker in de catalogus onder de rol van 'werkende' in het functioneringsdomein 'werk algemeen' o.a. de praktijksituatie 'Overleggen met collega's'. Een handeling die Ayse daarin zou moeten kunnen uitvoeren, is dan bijvoorbeeld 'Met collega's spreken over de werkverdeling'. Spontaan zou je dan kunnen denken: maar dat vergt toch meteen een veel te hoge taalvaardigheid om dit al in een beginstadium aan bod te laten komen. De meerwaarde van de catalogus is echter dat de gebruiker onder deze handeling een beschrijving vindt van concrete handelingen met voorbeelden erbij (zie Kader 2) van wat deze handelingen op een beginniveau kunnen inhouden.

De vraag is dan natuurlijk: hoe ga ik hier als lesgever mee aan de slag. Daartoe biedt het digitale instrument als inspiratie voorbeelden aan van mogelijke organisatievormen, voorbeelden van reeds bestaande doelgerichte trajecten en algemene suggesties van hoe je vanuit de catalogus vorm kan geven aan een begincursus op maat via portfolio.

Catalogus uitgewerkt op Niveaus A1 en A2

Het instrument biedt dus handreikingen voor doelgerichte inburgeringstrajecten met als hoogste niveau-aanduiding A2 van het CEFR. Veel praktijksituaties en handelingen vergen echter voor een zelfstandig maatschappelijk functioneren een hoger taalniveau.

Zo gaf een aantal geïnterviewde inburgeraars m.b.t. het subdomein 'huisvesting' bijvoorbeeld aan dat onderhandelen met de huiseigenaar over het uitvoeren van noodzakelijke herstellingswerken een zeer belangrijke te verwerven vaardigheid was.

Vaak gaat het hier om conflictsituaties

waarin een heel hoge taalvaardigheid is vereist. Ook voor het kunnen uitvoeren van bepaalde beroepen zal een hogere taalvaardigheid nodig zijn dan voor andere.

Om het instrument ook te kunnen inzetten bij cursisten met een grotere taalvaardigheid, zal het instrument dus moeten worden uitgebreid.

In het model nemen dus de handelingen die voor een leerder vanuit zijn rol cruciaal en relevant zijn, een centrale plaats in. Hieraan worden de leermomenten als het ware opgehangen. Dit wil echter niet zeggen dat via het aanbieden van leertaken m.b.t. deze handelingen enkel hieraan wordt gewerkt. Er zal wel degelijk in elke fase, maar zeker in de beginfase, gewerkt moeten worden aan een aantal algemene linguïstische aspecten van de taalverwerving zoals uitspraak, accent en grammatica. De aanname is echter wel dat de 2000 frequentste woorden van het Nederlands en basistaalhandelingen vanzelfsprekend aan bod komen.

Pilots

De visie en het instrument dat met de website beschikbaar komt, is helaas nog niet kant en klaar. Rond heel wat punten zal al doende moeten worden uitgekristalliseerd hoe een en ander aangepakt kan worden, hoe valkuilen vermeden kunnen worden, op welke manier specifieke doelgroepen het beste bediend kunnen worden e.d.. Wij zoeken daarom met de Nederlandse Taalunie naar de mogelijkheid om door middel van pilots een aantal oplossingen en instrumenten te laten ontstaan, die dan via de website beschikbaar zouden komen. Onderwerpen die we graag in pilots uitgewerkt zouden willen zien, zijn bijvoorbeeld hoe je in doelgericht maatwerk vanaf de start voorkomt dat je woorden wel aanbiedt, maar niet voldoende terug laat komen. En hoe je doelgericht maatwerk levert zonder een structurele leerlijn voor linguïstische aspecten als grammatica, spelling en

uitspraak los te laten. Ook willen we graag kijken op welke manieren je maatwerk kan organiseren: stop je mensen met dezelfde wensen in één groep, of juist mensen met dezelfde leerachtergrond? Hoe peil je bij de eerste intake met mensen die nauwelijks of geen Nederlands kennen naar de rollen waarlangs zij hun eerste taalvaardigheid willen opbouwen? Hoeveel individueel werk laat je cursisten doen en hoeveel groepswerk? En hoe pak je doelgericht maatwerk aan in een plaats waar niet zo gek veel inburgeraars zijn – anders dan in de grote steden? En wat te doen met alfagroepen? En hoe verhoudt doelgericht maatwerk zich tot het nieuwe Nederlandse inburgeringsexamen, of tot het bestaande referentiekader van de Dienst voor Onderwijsontwikkeling in Vlaanderen?

**Een handeling die Ayse
daarin zou moeten kunnen
uitvoeren, is dan bijvoorbeeld
'Met collega's spreken over
de werkverdeling'.**

Binnenkort online

Het digitale instrument zal binnenkort online zijn. Het zal te vinden zijn op <http://taalunieversum.org/onderwijs/inburgeringstrajecten/>. Bedoeling is dat het een dynamische site wordt, waarop in de toekomst (als de pilots gaan lopen) concretere uitwerkingen, instrumenten, procedures en materialen en online reacties van gebruikers te vinden zijn.

Wordt dus vervolgd...

*Katrien Bultynck
Elwine Halewijn*

Katrien Bultynck is adviseur bij CTO in Leuven,
Elwine Halewijn bij ITTA in Amsterdam.